

ІНОЗЕМНІ МОВИ (АНГЛІЙСЬКА ТА ФРАНЦУЗЬКА)

*Халемєндик Н.П.,
тел. 236-30-97*

Оновлення змісту навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах пов'язується, насамперед, зі змінами в стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти – спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей, що у майбутньому давали б змогу випускникам школи комфортно почуватися в світовому мультинаціональному просторі. Це об'єктивно зумовлено певними чинниками, пріоритетним серед яких є тенденція до глобалізації та інтенсифікації розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життєдіяльності.

Володіння іноземною мовою нині є важливим чинником прискорення соціально-економічного розвитку суспільства. Крім того, необхідність знання іноземної мови стає гострою проблемою у зв'язку з інтеграцією незалежної України в європейську та світову спільноту.

Навчання іноземних мов і культур створює реальні умови для глибшого усвідомлення цінності та краси рідної української мови і культури її народу-носія, сприяє неопосередкованому й опосередкованому міжкультурному спілкуванню, що, в свою чергу, приводить до культурного збагачення, розширення кордонів знань, освіти та самоосвіти.

В Україні якісне навчання іноземних мов у школі набуває в наші дні особливої важливості не тільки для загального розвитку кожної людини, здатної брати участь у діалозі культур і цивілізацій, а й для успіхів у розвитку всього українського суспільства, що визначається рівнем освіченості населення, готовності та здатності до ефективного міжкультурного співробітництва на користь своєї країни, а це неможливо без володіння на високому рівні іноземною мовою.

Аналіз роботи в 2012 – 2013 навчальному році.

На виконання розпорядження від 28.01.2013 №29 «Про проведення обласного конкурсу «Учитель року» в 2012/2013 навчальному році», наказу управління освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації від 19.11.2012 №734 «Про проведення обласного конкурсу «Учитель року» у 2012/2013 навчальному році», в лютому 2013 року було проведено другий тур Всеукраїнського конкурсу в номінації «Французька мова».

Оргкомітет та фахове журі діяли згідно з Положенням про Всеукраїнський конкурс «Учитель року». У конкурсі взяли участь лише 4 вчителі французької мови: Горбунова Л.Л., вчителька французької мови ЗОШ І-ІІІ ст.№1Бердянської міської ради, Земляна І.М., вчителька французької мови Запорізького багатопрофільного ліцею №99 Запорізької міської ради, Бороденко Г.О., вчителька французької мови Запорізької

гімназії №50 Запорізької міської ради, Головченко С.І., вчителька французької мови Запорізької ЗОШ І-ІІІ ст. №84 Запорізької міської ради.

На жаль, інші райони області не визначили серед своїх учителів найкращих для участі в конкурсі. Аналізуючи подані матеріали, журі відзначило копітку роботи з підготовки конкурсних матеріалів кожного номінанта.

Надіслані на конкурс матеріали, тестування з педагогіки і психології, захист педагогічних ідей та проведення майстер-класів засвідчили певний рівень фахової підготовки учителів, добрі знання сучасних технологій навчання французької мови, які сприяють духовному й інтелектуальному зростанню юної особистості. Конкурс сприяв створенню високодуховної атмосфери фахового спілкування.

Переможцем конкурсу стала **Бороденко Ганна Олександрівна** – вчителька французької мови Запорізької гімназії №50 Запорізької міської ради.

Друге місце посіла **Земляна Ірина Миколаївна** - вчителька французької мови Запорізького багатoproфільного ліцею №99 Запорізької міської ради.

На третьому місці – **Горбунова Лариса Леонідівна** – вчителька французької мови ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Бердянської міської ради. Досвід роботи Лариси Леонідівни на тему « Використання методів інтенсивного навчання на уроках французької мови як засіб формування комунікативної компетентності учнів» визнано кращим, він буде надрукований у науково-методичному збірнику «Здобутки освітян Запорізького регіону» (випуск №14,2013).

У Запорізькій області продовжує діяти Програма підтримки обдарованих дітей. Згідно з чинним Положенням про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових дисциплін, були проведені олімпіади з англійської та французької мов. Аналіз результатів свідчить, що вчителі іноземних мов зробили все можливе, щоб їх учні продемонстрували досить високий рівень навченості з іноземних мов. Ця обставина дозволила сформувати підготовлені команди з французької та англійської мов для участі в ІV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з іноземних мов, які проходили в м. Черкаси (англійська мова) та м. Біла Церква (французька мова)

Результати ІV етапу Всеукраїнської олімпіади з **англійської мови**:

- Зінченко Ольга – ЗОШ № 15 м. Мелітополя, ІІ місце;
- Никонюк Світлана – гімназія № 6 м. Запоріжжя, ІІІ місце.

Результати ІV етапу Всеукраїнської олімпіади з **французької мови**:

- Ажаж Ахмед – гімназія № 50 м. Запоріжжя, ІІІ місце;
- Никитіна Катерина – Мелітопольська спеціалізована школа І-ІІІ ст. №25 Мелітопольської міської ради, ІІІ місце;
- Ель Алж Іліяс – гімназія № 50 м. Запоріжжя, ІІІ місце;
- Черненко Дар'я – гімназія № 50 м. Запоріжжя, ІІІ місце;
- Ведернікова Ніна – гімназія № 50 м. Запоріжжя, ІІІ місце.

Особливості викладання іноземних мов у 2013 -2014 н. р.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1392 затверджено новий Державний стандарт базової і повної середньої освіти, який упроваджується в частині базової загальної середньої освіти з 1 вересня 2013 року.

Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, які реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових базової й повної загальної середньої освіти.

Як зазначено у Державному стандарті, метою освітньої галузі «Мови і літератури» є розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої культури, комунікативної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій.

Головна мета навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві.

Відповідно до нової парадигми розвитку системи освіти в Україні, сучасна середня загальноосвітня школа є треступеневою моделлю і складається з початкової, основної та старшої ланок. Основна особливість моделі – це її цілісність, що, зокрема, передбачає чітке виконання принципу наступності у забезпеченні учнів навчальним досвідом, який вони набувають на кожному ступені навчання. А, отже, зміст навчання іншомовного спілкування в основній (5-9-ті класи) школі обов'язково має враховувати досвід іншомовної комунікативної діяльності, набутий у початковій (1-4-і класи) школі, й водночас слугувати підґрунтям для його розвитку на старшому (10-11-ті класи) ступені.

Будучи одним із дидактичних принципів навчання, **наступність** характеризується вимогами, які пред'являються до основних компонентів педагогічної системи і забезпечують збереження якості й поглиблення змісту при переході від одного ступеня навчання до іншого. Суть наступності в навчанні полягає у встановленні необхідного зв'язку і правильного співвідношення між частинами навчального предмету на різних ступенях його вивчення, тобто в послідовності, в опорі на вивчене і на досягнутий учнями рівень розвитку. Але наступність - це не лише підготовка до чогось нового, а й збереження і розвиток необхідного старого, зв'язок між новим і старим як основа поступального розвитку.

В освітній практиці принципи наступності, послідовності і систематичності реалізуються в процесі *тематичного планування*, коли педагог намічає послідовність вивчення окремих розділів, тем, питань, відбирає зміст, намічає систему уроків та інших форм організації процесу

навчання, планує засвоєння, повторення, закріплення і форми контролю. При *поурочному плануванні* вчитель розташовує зміст теми так, щоб початкові поняття вивчалися раніше, а тренувальні вправи слідували б за вивченням теорії.

Гострота проблеми наступності навчання між початковою та середньою школою полягає і в тому, що, за свідченням психологів, у цьому віці відбуваються зміни у пізнавальній сфері молодших підлітків: уповільнюється темп їхньої діяльності; виконання певних робіт потребує більше часу. Діти частіше відволікаються, можуть бути роздратованими, неуважними, що може спричинити зниження рівня навчальних досягнень, втрату мотивації до навчання, породжувати конфліктні ситуації між однолітками та дорослими.

Шкільне життя п'ятикласників ускладнюється також часто не виправдано високими вимогами вчителів-предметників, які спеціалізуються на роботі переважно в старших класах.

Саме тому вчителям необхідно зважати на такі психофізіологічні особливості учнів-п'ятикласників та пам'ятати про наступне:

- зміст навчального матеріалу основної школи вибудовується системно, що, в свою чергу, передбачає сформованість у школярів добре розвиненого теоретичного мислення. А в п'ятикласників воно лише формується; вони звикли працювати з одиничними поняттями й термінами. Тому, щоб їх не перевантажувати, наукові терміни й поняття необхідно вводити поступово, вчити дітей їх виокремлювати, характеризувати, використовувати в різних ситуаціях, зокрема, не лише на репродуктивному рівні (запам'ятай, повтори), а й на основі вже сформованих уявлень і досвіду практичної діяльності;
- високі вимоги до самостійності та відповідальності підлітків без врахування їхніх вікових особливостей можуть становити загрозу для емоційного благополуччя дитини;
- дорослі очікують від підлітків здатності розуміти інших людей, співіснувати з ними на принципах рівноправності та толерантності. У п'ятикласників ці властивості лише починають формуватися, їх розвиток потребує терпіння, обережності, діалогового навчання, створення ситуацій, у яких підлітки навчаються враховувати різні точки зору.

Для досягнення наступності в шкільній практиці навчання, крім послідовного її здійснення в програмах і підручниках, важливий постійний контакт між учителями початкової й середньої школи з метою узгодження не лише змісту, методів, методик і технологій навчання, а й вимог до якості знань. Необхідно, щоб учитель, який викладає іноземну мову лише з п'ятого класу, не переносив механічно методи навчання і форми взаємодії зі старшими школярами на учнів 5 класу. Слід поступово вводити новий зміст і нові форми навчальної діяльності.

У навчанні іноземної мови учнів основної школи рівноцінна увага приділяється формуванню мовленнєвих умінь і навичок в усному й

писемному спілкуванні. Якщо в початковій школі здебільшого домінували види репродуктивної роботи, то на цьому етапі все активніше використовується продуктивна діяльність учнів. Надається перевага її творчим видам, які сприяють розвитку пізнавальної активності, мислення, уваги, пам'яті тощо.

У навчанні *монологічного й діалогічного мовлення* варто надавати перевагу мовленнєвим ситуаціям і рольовим іграм, які сприяють формуванню в учнів умінь і навичок спілкування, надають їм знання соціальних обставин, у яких вони в реальних умовах можуть використовувати набутий комунікативний досвід.

На цьому етапі вже завершується ставлення технік *голосного читання і про себе*. Чіткіше виявляються різні стратегії *читання*: з розумінням основного змісту, з повним розумінням прочитаного, вибіркоче читання.

Значна увага зосереджується на формуванні уміння працювати з двомовним словником, оскільки навчальні тексти можуть містити незнайомі мовні одиниці. Робота, пов'язана з самостійним (домашнім) читанням, також передбачає користування словником.

Комунікативний метод передбачає врахування певних особливостей у навчанні *іншомовної граматики*. Опановуючи певне граматичне явище, учні мають усвідомлювати всі основні операції та дії, пов'язані з засвоєнням його значення, форми і особливостей використання.

У навчанні *письма* звертається увага на вдосконалення орфографічних навичок і активно проводиться робота з розвитку зв'язного писемного мовлення. Учні повинні вміти написати всі висловлювання, сформульовані ними в усній формі: це можуть бути репродуктивні тексти й мовленнєві продукти творчого характеру.

Важливою умовою успішного оволодіння іноземною мовою є організація систематичного повторення вивченого матеріалу, що передбачає поступовий розвиток в учнів умінь аналізувати, систематизувати, моделювати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

Зміст навчання іноземних мов в основній школі спирається на ідеї міжкультурної парадигми, що передбачає взаємопов'язане засвоєння мови і культури. Орієнтація на цю технологію зумовлена викликами та перспективами розвитку сучасної світової спільноти. У зв'язку з цим одним із основних завдань навчання доцільно розглядати формування в учнів здібностей, готовності та бажання брати участь у міжкультурній комунікації у межах найпоширеніших сфер і тем спілкування, передбачених навчальною програмою, та самовдосконалюватися в подальшому оволодінні іншомовною комунікативною діяльністю відповідно до власних потреб. Вирішення цього завдання забезпечується навчальною діяльністю, спрямованою на розвиток полікультурної та мультілінгвальної мовної особистості школяра.

Враховуючи те, що у 2013/2014 н.р. *вводиться вивчення другої іноземної мови* у загальноосвітніх навчальних закладах, і те, що на вивчення другої іноземної мови навчальним планом відводиться менша кількість годин, то, звичайно, рівень володіння уміннями і навичками у всіх видах

мовленнєвої діяльності буде дещо відрізнятися від результатів, досягнутих у вивченні першої іноземної мови (як у якісних, так і в кількісних показниках).

Вважається недоцільним у навчанні другої іноземної мови надавати перевагу якомусь одному або двом-трьом видам мовленнєвої діяльності. Навчальний процес організується у такий спосіб, щоб сприяти формуванню в учнів умінь і навичок усного (говоріння, аудіювання) і писемного (читання, письмо) мовлення. Процес навчання всіх видів мовленнєвої діяльності має здійснюватися паралельно і взаємопов'язано. Варто зазначити, що у 5-му класі, з огляду на вікові особливості учнів і їхній навчальний досвід, не рекомендується введення вступних (пропедевтичних) курсів. Навчання варто розпочинати відразу з формування в учнів навичок і вмінь з певної теми. У зв'язку з цим фонетичний аспект мовлення має засвоюватися безпосередньо у практичній діяльності під час оволодіння тематичним лексичним і граматичним матеріалом. Робота над вимовою здійснюється постійно упродовж усього курсу навчання. Всі вправи і завдання мають бути комунікативно спрямованими, а навчальні дії учнів – чітко вмотивовані.

В основі навчання лексики і граматики лежить **принцип випереджаючого усного засвоєння мовленнєвих зразків** через комунікативні завдання, після чого йде аналіз та подальше використання цього матеріалу в мовній практиці. Згідно з комунікативним підходом до навчання, новий мовний матеріал (лексичний і граматичний) спочатку пред'являється у певному контексті, а вже потім активізується в усному і писемному мовленні за допомогою відповідних вправ і завдань. Вони мають бути комунікативно спрямованими і сприяти формуванню в учнів знань не тільки про значення нової мовної одиниці, але й про формоутворення та функції (застосування) у мовленні. На основі цих знань мають формуватися відповідні мовні навички. Такий комунікативно-когнітивний підхід до сприймання мовного матеріалу сприяє усвідомленому його засвоєнню й адекватному використанню у практичній мовленнєвій діяльності.

Для досягнення зазначеної мети слід дотримуватися певних **принципів навчання другої іноземної мови**:

- **комунікативної спрямованості навчання**. Цей принцип притаманний сучасному навчанню іноземних мов і діє незалежно від виучуваної мови. Завдяки реалізації вказаного принципу в учнів формуються риси полікультурної особистості, що дає їм можливість брати участь у міжкультурному спілкуванні. Процес навчання має бути наближеним до умов реальної комунікації, тобто мати характер моделі реального спілкування;

- **міжкультурної спрямованості**. Оскільки основна мета навчання іноземних мов передбачає розвиток в учнів здатності до міжкультурного спілкування, то й саме спілкування має бути засобом для досягнення цієї мети. Як відомо, при сприйнятті іншої культури відбувається порівняння з досвідом у рідній культурі. Однак під час оволодіння другою іноземною мовою має місце також і порівняння з культурою народів виучуваних мов. У процесі опанування другої іноземної мови учень знайомиться із новими

культурними феноменами, розширює можливості свого сприйняття дійсності. Опановуючи культуру народу виучуваної другої іноземної мови бажано звертатись як до рідної культури, так і до культури народу першої іноземної мови;

- **соціокультурної спрямованості.** Згідно із цим принципом, у процесі навчання другої іноземної мови необхідно використовувати автентичні матеріали різного характеру, завдяки чому учні знайомляться із національними, культурними традиціями носіїв виучуваної мови, збагачуються знаннями мовленнєвої та не мовленнєвої поведінки представників іншої культури, мають можливість порівняти характерні ознаки різних культур і своєї рідної. Необхідно зауважити, що лише за умови оволодіння основними відомостями про країну, її соціальний устрій і реалії побуту, мистецтвом, літературою стає можливим діалог культур;

- **когнітивно-інтелектуальної спрямованості навчання.** Реалізація цього принципу має сприяти активізації розумової та пізнавальної діяльності учнів, створювати для них інтелектуальні труднощі, стимулюючи при цьому їхню когнітивну діяльність, адже відомо, що від рівня розвитку пізнавальних інтересів процесів учнів залежить ефективність процесу навчання;

- **взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності.** У процесі формування іншомовної комунікативної компетенції розвиваються вміння в аудіюванні, читанні, говорінні та письмі не відокремлено, а інтегровано, що має бути враховано при організації навчання другої іноземної мови;

- **використання контрастивного підходу.** Реалізація цього принципу дає можливість виявити як подібності, так і розбіжності в системах виучуваних мов, у побудові висловлювань на рівні тексту. Для подолання інтерференції в опануванні двох іноземних мов бажано використовувати контрастивні вправи, які сприятимуть прискореному формуванню навичок та розвитку вмінь. Співставляється також і соціокультурна інформація, оскільки учні мають оволодіти і соціокультурною компетенцією. Під час опанування другої іноземної мови має місце порівняння етикету, норм поведінки представників різних народів у певних ситуаціях спілкування, співставлення країнознавчої інформації;

- **урахування лінгвістичного та навчального досвіду учнів.** Слід зауважити, що лінгвістичний досвід учнів у рідній мові позитивно впливає на процес оволодіння першою іноземною мовою. У процесі ж опанування другою іноземною мовою цей досвід, збагачений системами двох мов (рідної та першої іноземної мови), значно прискорює вивчення наступної іноземної мови. Організуючи навчальний процес з другої іноземної мови, необхідно також враховувати вміння учнів працювати з підручником, робочим зошитом, книгою для читання, словниками, довідковою літературою;

- **інтенсифікації навчання.** Цей принцип реалізується завдяки урахуванню наявності подібних мовних явищ у виучуваних іноземних мовах, фонової лексики, а також досвіду вивчення першої іноземної мови. Для реалізації принципу інтенсифікації навчання другої іноземної мови слід враховувати такі фактори:

- * спорідненість мов;
- * володіння учнями певною кількістю інтернаціоналізмів, лексичних одиниць, запозичених з інших мов (переважно з англійської);
- * наявність високого рівня мотивації в оволодінні другою іноземною мовою як засобом спілкування;
- * рівень сформованості рефлексії учнів;
- * наявність автентичних навчальних засобів, а також підручників, у яких враховані закономірності оволодіння другою іноземною мовою.

Реалізація цих принципів сприятиме удосконаленню процесу оволодіння школярами як другою, так і наступними іноземними мовами. Перелік програм, підручників та навчальних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки, молоді і спорту України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах у 2013-2014 н. р., буде надруковано в одному з номерів Інформаційного збірника МОН, молоді і спорту.